

ХУДЯК В. О.,

студентка III курсу факультету соціології і права
(Національний технічний університет України
«Київський політехнічний інститут
імені Ігоря Сікорського»)

ФУКСМАН Д. М.,

студент III курсу факультету соціології і права
(Національний технічний університет України
«Київський політехнічний інститут
імені Ігоря Сікорського»)

ГОЛОВКО О. М.,

кандидат юридичних наук,
старший науковий співробітник
(Науково-дослідний інститут інформатики
і права Національної академії
правових наук України),
старший викладач кафедри публічного права
(Національний технічний університет України
«Київський політехнічний інститут
імені Ігоря Сікорського»)

УДК 341.9+347.6

DOI <https://doi.org/10.32842/2078-3736/2020.2-3.36>

ПОХОДЖЕННЯ ДИТИНИ ТА ТАЄМНИЦЯ УСИНОВЛЕННЯ: ІНФОРМАЦІЙНО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ

У статті наголошується, що інститут усиновлення дітей залишається нате-пер однією найбільш вдалою та життєво необхідною можливістю влаштування дітей, які втратили батьків через невідомі, а інколи й досить складні і важкі життєві обставини. Автори зазначають, що система таємниці усиновлення, що існує нині, має насамперед безпосередньо бути спрямована на якнайкраще задоволення інтересів дитини, зокрема і щодо пошуку благополучної родини для неї.

Досліджена проблема усиновлення дітей іноземцями, які є громадянами різних країн, аналізуються правові аспекти такого усиновлення. Стаття присвячена порівняльно-правовому аналізу таємниці усиновлення в Україні й іноземних державах.

У статті порушується питання необхідності отримання права усиновлених дітей на інформацію про своїх батьків. Кожній дитині важливо мати інформацію про власне походження, тобто про генетичних родичів, про свою сім'ю та свій рід. Ця інформація має певне моральне значення для кожного.

У статті підкреслюється, що у разі медичному огляду важливо виявити патології та інші захворювання, які можуть передаватися від батьків; виявити певні таланти і здібності дитини, а також її схильність до того чи іншого заняття, що також може передаватися від батьків.

У статті розглядаються правові аспекти відносин між батьками, які усиновили дитину, та самою усиновленою дитиною.

Автори аналізують особливості правового регулювання таємниці усиновлення в різних правових системах і необхідність здійснення державного нагляду й контролю за становищем усиновлених дітей. Розглянуто засоби, за допомогою яких реалізується забезпечення таємниці усиновлення в Україні та зарубіжних державах, зроблено аналіз зарубіжного законодавства у сфері таємниці усиновлення.

Наголошується на особливому значенні та специфічному механізмі здійснення захисту права дитини на інформацію, яке закріплене і на міжнародному рівні, і на національному.

Ключові слова: таємниця усиновлення, інформаційні права, міжнародне усиновлення, сімейно-правові норми.

Khudyak V. A., Fuksman D. M., Holovko O. M. The origin of the child and the secret of adoption: the information and legal aspect

The article emphasizes that the institution of adoption of children remains today one of the most successful and vital opportunity to arrange for children who have lost their parents because of unknown and sometimes difficult life circumstances. The authors note that the adoption system currently in place should, first and foremost, be directed to the best interests of the child, including the search for a prosperous family for him.

The problem of adoption by foreign nationals of children who are nationals of different countries is investigated, the legal aspects of such adoption are analyzed. The article is devoted to a comparative legal analysis of the mystery of adoption in Ukraine and foreign countries.

The article raises the question of the need to obtain the right of adopted children to information about their parents. It is important for every child to have information about their own origin, that is, about genetic relatives, about their family and their lineage. This information has some moral significance for everyone.

The article emphasizes that during medical examination it may be important to identify pathologies and other diseases that can be transmitted from parents; to show certain talents and abilities of the child, as well as his or her inclination for this or that occupation, which can also be passed from the parents.

The article deals with the legal aspects of the relationship between the parents who adopted the child and the adopted child itself.

The authors analyze the peculiarities of the legal regulation of adoption secrets in different legal systems and the need for state supervision and control over the situation of adopted children. The means by which the secrecy of adoption in Ukraine and foreign countries is realized, the analysis of foreign legislation in the field of adoption secrecy is analyzed.

Emphasis is placed on the particular importance and specific mechanism for the exercise and protection of the child's right to information, which is enshrined both internationally and nationally.

Key words: adoption secrets, information rights, international adoption, family law rules.

Постановка проблеми. Одне із важливих та пріоритетних місць у науці відводиться реалізації комплексу організаційно-правових заходів, спрямованих на охорону дитинства. Важливим предметом правового регулювання сімейних відносин є врегулювання відносин між батьками та дітьми в рамках усиновлення. Адже усиновлені діти мають особливості соціального та психологічного розвитку та потребують правового захисту у разі влаштування в сім'ю. Український законодавець встановив чіткі матеріальний та процедурний

складники, які виникають у разі появи певних правових дискусій з питань усиновлення. Втім, у разі появи в сімейних правовідносинах іноземного елемента постає проблема вибору норми, тобто застосування законів якої з держав, громадяни яких представлені в правовідносинах, варто застосовувати. Варто враховувати, що впродовж останніх років в Україні спостерігається тенденція до збільшення кількості усиновлень за участю іноземців. Актуальність вищеназваної теми полягає насамперед у тому, що сімейне право у різних країнах залишається відносно сталим, тоді як указані правовідносини, ускладнені іноземним елементом, розвиваються, мають свою специфіку та певну правову динаміку. Також важливо відзначити, що виникають проблемні питання усиновлення, які потребують вирішення в науковому та правовому аспектах.

Результати аналізу наукових публікацій. Проаналізувавши різні наукові статті, доповіді та тези національних та зарубіжних дослідників у сфері міжнародного сімейного права, доцільним буде зазначити, що сімейне законодавство багатьох країн закріплено за так званим «усталеним принципом», тобто дія закону щодо усиновлення, шлюбу та народження дітей залишається відносно незмінною. Проте через це неможливо говорити, що дослідження інституту сімейного права стає менш актуальним, позаяк через стрімкий розвиток нашого суспільства сприяє появі нових та сучасних досліджень. Варто відзначити таких науковців, як О.В. Гладківська, Ю.В. Деркаченко, О.А. Дюжева, Н.В. Погорецька та інших.

Мета статті полягає у тому, щоб заповнити ті прогалини, які виникають між законодавствами декількох країн щодо таємниці усиновлення, розглянути правові аспекти таємниці усиновлення в різних зарубіжних країнах, застосувати зарубіжний досвід та дослідити правове регулювання та роль таємниці усиновлення в різних правових системах. Також, аналізуючи законодавства різних держав, дослідити питання права на інформацію щодо таємниці усиновлення.

Виклад основного матеріалу. Одним із важливих правових механізмів захисту дітей у рамках відносин усиновлення є гарантування таємниці усиновлення, що передбачає особливий правовий режим інформації про дитину. Безпосередньою метою запровадження такого правового режиму інформації про дитину є захист дитини, її нормального психологічного та соціального розвитку. Регулюючи інформаційно-правові відносини, Конституція України закріплює фундаментальні гарантії права на інформацію, зокрема, згідно зі ст. 32 кожен громадянин вправі ознайомлюватися в органах державної влади, органах місцевого самоврядування, установах та організаціях з відомостями про себе, які не становлять державну або іншу захищену законом таємницю [12]. Таким чином, Основний Закон визначає, що деякі відомості можуть бути захищені законом.

Безпосереднє закріплення особливостей правового режиму інформації у сімейних правовідносинах знаходить своє відображення у різних нормативних актах. Серед таких нормативно-правових актів є: Закон України «Про міжнародне приватне право», Конституція України, деякі статті Сімейного кодексу України, Закон України «Про громадянство», укази Президента України та інші нормативно-правові акти, що регулюють відносини батьків та дітей. Варто зазначити, що одним з основних актів у цьому питанні є Конвенція ООН про права дитини 20.11.1989 р., яка закладає основи правового захисту прав дитини на міждержавному рівні [5, с. 8].

Закріплення окремого розділу Сімейного кодексу про особливості усиновлення дітей громадянами України, що проживають за кордоном, та іноземцями, а також включення відповідних положень про правове регулювання відносин усиновлення з іноземним елементом до Закону України «Про міжнародне приватне право» сприяли уніфікації законодавства, оскільки створили системне правове бачення порядку та процедури усиновлення, застосовуваного закону до відносин та правових особливостей інформації, що становить таємницю усиновлення.

Досліджуючи таємницю усиновлення, доцільно відзначити, що одним з найголовніших напрямів державної політики в Україні є створення певної системи заходів, які будуть спрямовані на охорону дитинства. Актуальність полягає у тому, що натеper у всьому світі

є проблема, що пов'язана із сирітством та дитячою бездоглядністю. Відповідно до Єдиної інформаційно-аналітичної системи (ЄІАС) «Діти» щороку як в Україні, так і за кордоном велика кількість дітей залишаються без батьківського піклування за різних, інколи навіть і жахливих життєвих обставин. Так, за даними Державного департаменту з усиновлення та захисту прав дитини при Міністерстві у справах сім'ї, молоді та спорту, в Україні нараховується близько 100 тисяч усиновлених дітей. Слід зауважити, що жодні заклади дитячого виховання не в змозі замінити справжню родину, саме тому усиновлення є пріоритетним з-поміж інших способів влаштування дітей у сім'ю [3, ст. 9–11]. Обсяг та зміст прав на інформацію залежить від суб'єкта відносин щодо усиновлення. До них можна віднести:

– *усиновлювачів* – осіб, що бажають усиновити чи удочерити дитину. Загалом, для такої категорії осіб важливо знати якнайбільше відомостей про бажану дитину. Зазвичай важливою для них є інформація щодо походження дитини, особливостей її здоров'я, біологічних батьків та їх способу життя;

– *усиновлену дитину* – для такої категорії осіб важливо знати, хто бажає її усиновити та ким є ці люди; право на інформацію щодо її власного походження.

Однією з найбільш проблематичних ситуацій може виступати міждержавне усиновлення, позаяк таємниця усиновлення не дає повної можливості отримати всю інформацію щодо дитини або сім'ї, при цьому буде важко відслідковувати подальшу долю дитини, тому виникають різні колізії щодо цього питання. Законодавство України дозволяє усиновлення іноземними громадянами українських дітей. На щастя, компетентні органи державної влади в Україні слідкують за подальшим перебуванням української дитини за кордоном до її повноліття. Тим самим такі органи можуть забезпечувати високий рівень безпеки дитини у новій сім'ї, якщо будуть виявлені негативні наслідки її перебування за кордоном: торгівля дітьми, рабство, усиновлення дітей з корисливих мотивів.

Після поодиноких, епізодичних випадків у минулому нині міжнародне усиновлення перетворилось на досить масштабне явище. Перший етап поширення практики усиновлення дітей-іноземців розпочався після закінчення Другої світової війни, коли міжнародне усиновлення вперше почало бурхливо розвиватись [8, с. 40–41].

Отже, із вищенаведених прикладів можна сказати, що процедура усиновлення, в якій наявний іноземний елемент, здійснюється виключно у судовому порядку. Однак слід зазначити, що тривала процедура міжнародного усиновлення на практиці найчастіше призводить до того, що кандидати в батьки звертаються за допомогою до посередників, що заборонено статтею 216 Сімейного кодексу України. При цьому порушуються строки перебування дітей на обліку, не враховується вік дітей, яких усиновлюють, прискорюється процес оформлення документів [2].

Не можна не зазначити, що складність процедури міжнародного усиновлення полягає і в тому, що для регулювання цих правовідносин застосовується не лише законодавство держави, що віддає дитину на усиновлення, а й законодавство держави особи-усиновлювача. Крім того, варто зазначити дві важливі конвенції:

– Гаазьку конвенцію про захист дітей та співробітництво в галузі міждержавного усиновлення 1993 р. (конвенція акцентує увагу на недопустимості отримання матеріальної вигоди будь-якими суб'єктами в процесі здійснення діяльності, спрямованої на виникнення, зміну чи припинення правовідносин у сфері міжнародного усиновлення);

– Гаазьку конвенцію про юрисдикцію, право, що застосовується, та визнання рішень про усиновлення 1965 р.

Натепер законодавство України щодо усиновлення за участю іноземців у багатьох аспектах не відповідає стандартам захисту прав дитини, встановленим Гаазькою конвенцією. Головним чином, це стосується механізму знайомства кандидатів в усиновлювачі та усиновлюваних, яких треба переорієнтувати на вибір родини для дитини, а не навпаки [7, с. 612–615].

Варто зазначити, що для того щоб усиновлена дитина почувалася комфортно у новій сім'ї, немає потреби їй повідомляти інформацію про те, що вона «не своя», проте практика

інколи вказує на те, що виникають ситуації, що для внутрішнього спокою дитини краще знати із самого початку, що вона є усиновленою, ніж коли вона це дізнається від сторонніх для неї людей, адже тоді в дитини може виникнути певний рівень недовіри до батьків, що значно погіршить її стосунки з ними. Необхідно мати на увазі, що жодна норма як національного, так і міжнародного законодавства не зобов'язує самих усиновлювачів зберігати таємницю усиновлення дитини. Наше законодавство та законодавство деяких зарубіжних країн передбачає, що за бажанням усиновлювача компетентний орган, тобто державний орган реєстрації актів цивільного стану, видає на підставі рішення суду свідоцтво про усиновлення встановленого зразка, проте цим правом усиновлювачі користуються не часто, віддаючи перевагу зміні актових записів про народження дитини, змінюючи відомості про місце та дату народження дитини, її прізвище, ім'я, по батькові. Бажання усиновлювача змінити дату народження буде впливати на медичні показники розвитку дитини, тому закон встановлює строк зміни дати народження не більше як на шість місяців [10, с. 221].

Аналізуючи зарубіжне законодавство щодо таємниці усиновлення, зазначимо, що в розвинутих країнах зі сталою правовою системою таємницю усиновлення взагалі не визначають як ознаку усиновлення. Прикладом того слугує Французький Цивільний кодекс, де в гл. I «Про усиновлення» взагалі не згадується про таємницю усиновлення, а в гл. II (стр. 369) «Про узаконення, що провадиться через усиновлення» говориться про те, що судові рішення про узаконення виносяться у відкритому судовому засіданні, але після дослідження справи і дебатів у непублічному засіданні.

Розглянемо також правові аспекти таємниці усиновлення у такій країні, як США, де натеper використовується «відкрите» усиновлення, коли діти, яких бажать усиновити, знають про своє походження і проінформовані компетентними особами про те, хто їхні біологічні батьки. У США правове регулювання усиновлення одностатевими парами здійснюється на локальному рівні. У всіх штатах усиновлювачем може бути особа, що є представником ЛГБТ-спільноти. Одностатеві пари мають право усиновлювати дітей у більшості штатів. 17 травня 2004 р. Массачусетс став першим зі штатів США, законодавство якого легалізувало одностатеві шлюби. Визначальним стало рішення апеляційного суду штату Массачусетс у справі *Goodridge v. Dept. of Public Health*, 798 N.E.2d 941 (Mass. 2003), відповідно до якого «право на шлюб не є привілеєм, що надається державою, а одним з основних прав, що захищене від безпідставного втручання держави» [16].

Не можна не відзначити законодавство Австрії, позаяк воно надає особам, які бажать усиновити дитину, самостійно обрати вид усиновлення. Загалом в Австрії є декілька видів усиновлення:

- *таємне* – усиновлені біологічні батьки про долю усиновленої дитини й усиновителів не мають уявлення;
- *відкрите* – біологічні батьки знають, хто є усиновителем, а також можуть установити контакти зі своєю дитиною;
- *напіввідкрите* – біологічні батьки знають, хто усиновителі їхньої дитини, але намагаються утримуватися від контакту [9, с. 400].

Законодавство Італії зазначає про те, що усиновлена неповнолітня дитина у зрозумілій та належній формі має бути повідомлена про такий факт. Крім цього, після досягнення двадцятип'ятирічного віку усиновлені мають право отримати інформацію щодо їх походження і відомостей про своїх біологічних батьків. Доступ до цієї інформації може бути дозволений також і після досягнення повноліття у разі існування доведених причин, що це може вплинути на психологічно-фізичний стан молодої людини [9, с. 399]. Розглянувши порівняльно-правові аспекти законодавства зарубіжних країн Франції, Італії, США, Австрії, можемо зробити висновок про те, що кожна країна розробляє власні правові норми щодо таємниці усиновлення, проте є країни, де таємниця усиновлення не виокремлена як окремий інститут.

Згідно зі ст. 285 Сімейного кодексу України встановлюється обмеження прав іноземців на таємницю усиновлення дитини, яка є громадянином України. Так, усиновлення дитини, яка є громадянином України, особою, яка є громадянином держави, з якою Україна не має

договору про надання правової допомоги, не є таємним у таких випадках: якщо у державі, у якій усиновлювач постійно проживає і в яку має переїхати дитина, усиновлення не є таємним і якщо усиновлювач в Україні постійно не проживає [2]. Отже, вище передбачена умова, коли таке усиновлення є відкритим. Таємниця усиновлення не завжди може бути збережена через об'єктивні обставини. Ст. 7 Конвенції ООН про права дитини 1989 р. закріплює право знати своє походження та знати своїх батьків у разі можливості надання такої інформації.

Не можна не згадати ситуацію, яка виникла щодо таємниці усиновлення в Україні. Ще у 2012 р. Уповноважений з прав дитини Юрій Павленко заявив про необхідність скасування таємниці усиновлення через внесення змін до Сімейного та Кримінального кодексів України. Ю.О. Павленко наводив доводи про неможливість ведення спеціалізованими службами належного контролю за всиновленими дітьми та здійснення постійного контролю за умовами їхнього проживання і виховання. Така ситуація занепокоїла громадські організації, які звернулися до Уповноваженого з прав людини Валерії Лутковської щодо захисту таємниці усиновлення. Вони вважають, що ініціатори вищезазначених змін під час підготовки такої пропозиції не врахували позицію усиновлювачів-батьків і не вивчили життя сімей, у яких є усиновлені діти, тому дійшли таких висновків. Таємницю усиновлення скасовувати у жодному разі не можна, позаяк така інформація завдасть дітям значної шкоди, адже, на думку психологів, така інформація може бути адекватно сприйнята не раніше досягнення дитиною 21-річного віку. Також науковці вважають, що розкриття таємниці усиновлення може призвести до негативного ставлення до дітей з боку їхніх однолітків, передусім у підлітковому віці, оскільки у цей період відбувається становлення характеру дитини, а це буде впливати негативно на дитячу психіку [15].

Так, наприклад, Ірландія у своєму законодавстві зазначає певні стандарти щодо міжнародного усиновлення. Прикладом можна зазначити декілька з них:

- здатність забезпечити дитині таке сімейне життя, яке покращуватиме її фізичний, емоційний, соціальний, культурний та інший розвиток;
- здатність гарантувати безпеку дитині протягом усього її дитинства різними державними установами, що компетентні у цьому, та усиновлювачами;
- здатність забезпечити середовище, в якому будуть цінуватися оригінальна національність, раса, культура, мова та релігія дитини;
- здатність розуміння, що дитина усиновлена в іншій країні і це позитивно впливатиме на розвиток її особистості [17].

У Сполучених Штатах Америки усиновлення здебільшого регулюється законодавчими актами окремих штатів. У більшості з них вимагається, щоб пара, яка усиновляє дитину, була одруженою і приймала дитину спільно. Натомість, в окремих штатах дозволяється усиновляти дитину батькам-одинакам, представникам нетрадиційних шлюбів [6].

Ще одним важливим моментом є те, що відповідно до ч. 3 ст. 211 СК України усиновлювачами можуть бути подружжя [2]. В Україні під поняттям «подружжя» розуміють шлюбну пару, тобто чоловіка і дружину. Тому усиновлювачами не можуть бути особи однієї статі. Такий нормативний акт можна порівняти з Російською Федерацією, де, навпаки, заборони особам, що мають нетрадиційну орієнтацію, усиновлювати дітей немає. Також є низка країн, окрім Російської Федерації, де легалізовано одностатеві шлюби та усиновлення дітей одностатевими парами. Прикладом може слугувати така країна, як Канада. Канадський Закон про шлюби (Civil Marriage Act) містить гендерно нейтральне визначення шлюбу: згідно зі ст. 2 шлюбом визнається законний союз для цивільних потреб двох осіб, за винятком інших союзів. Правове регулювання інституту усиновлення здійснюється переважно на локальному рівні (на рівні провінцій). Усиновлення дітей одностатевими парами легалізоване на території всіх провінцій Канади. Відповідно до ст. 5 Закону про усиновлення (Adoption Act) провінції Британська Колумбія дитина може бути усиновлена однією особою чи двома особами разом; кожен усиновлювач мусить бути резидентом провінції Британська Колумбія. Якщо брати до уваги право дитини на інформацію щодо її усиновлення, то це насамперед має залежати від бажання батьків надати такі відомості. Таке бажання має ґрунтуватись на

певних факторах: свідомості дитини, відносин між батьками і дитиною, сприйняття усиновленою дитиною навколишнього середовища, яке впливає певною мірою на неї. Лише після того, як батьки повністю будуть розуміти внутрішнє сприйняття дитини всього, що її оточує, можна буде повідомити їй про факт усиновлення.

Висновки. Отже, із вищенаведеного порівняльного аналізу правових аспектів таємниці усиновлення та питань щодо матеріально-правового та колізійного регулювання правовідносин батьків та дітей в українському та зарубіжному законодавстві можна зробити висновок, що наявна натеper правова база України загалом відповідає міжнародним нормам. Загалом, саме колізійне регулювання визначення походження дитини в «змішаному шлюбі» або ж у «міжнародному шлюбі» може здійснюватися за двома варіантами: за допомогою норм Закону України «Про міжнародне приватне право» та за допомогою норм міжнародних договорів України.

Таким чином, можна стверджувати, що таємниця усиновлення є проявом інформаційного контексту сімейних правовідносин. З одного боку, дотримання таємниці усиновлення забезпечує гарантію захисту інтересів усиновлених осіб та усиновлювачів як один із заходів охорони недоторканності приватного життя, а з іншого боку, її дотримання повинно мати низку винятків, наприклад, коли необхідно мати право на інформацію про стан здоров'я чи відомості про спадкові захворювання. Проте згідно із ч. 3 статті 226 Сімейного кодексу України: «Особа, яка була усиновлена, має право після досягнення нею чотирнадцяти років на одержання інформації щодо свого усиновлення». Але не завжди таке розголошення може бути доцільним, позаяк стаття 227 цього ж Кодексу зазначає, що усиновлювач має право приховувати від дитини факт її усиновлення, якщо розкриття таємниці усиновлення може завдати шкоди її інтересам [2]. Це створює умови для реалізації учасниками розглянутих вище правовідносин права на доступ до інформації, на яку вони мають право, оскільки це стосується їхнього приватного життя.

Баланс між таємницею усиновлення та правом на доступ до інформації в таких правовідносинах має визначатись через неможливість держави втручатись у приватне життя людини та не перевищувати свої повноваження у випадках, коли в законодавстві є винятки щодо таких публічних втручань, особливо якщо йдеться про безпеку дитини. Загалом, стаття 7 Сімейного кодексу України говорить, що регулювання сімейних відносин здійснюється з урахуванням права на таємницю особистого життя їх учасників, їхнього права на особисту свободу та недопустимості свавільного втручання у сімейне життя [2].

Безумовно, держава має сприяти забезпеченню і гарантуванню таємниці усиновлення. Проте у жодному разі не можна ставити під питання те, що компетентні наглядові органи не повинні стежити і випускати з поля зору подальшу долю дитину після її усиновлення до досягнення нею повноліття. Позаяк бувають випадки, коли дитину всиновлюють з певних своїх корисливих мотивів, що потім буде шкодити як здоров'ю, так і психіці усиновленої дитини.

Список використаних джерел:

1. Інформація: философский энциклопедический словарь / авт.-уклад. А.Д. Урсул; гл. редакция: Л.Ф. Ильичев, П.Н. Федосеев, С.М. Ковалев, В.Г. Панов. Москва : Сов. энциклопедия, 1983. 217 с.
2. Сімейний кодекс України : Закон України від 10 січня 2002 р. № 2947-III. *Урядовий кур'єр*. 2002. № 44. Ст. 216.
3. Бабухіна С. Усиновлення дітей іноземцями: плюси і мінуси. *День*. 2003. № 24. Ст. 9–11.
4. Про громадянство України : Закон України від 18 січня 2001 р. № 2235-III. *Відомості Верховної Ради України*. 2001. № 13. Ст. 65.
5. Декларація ООН про соціальні та правові принципи, що стосуються захисту та благополуччя дітей, особливо при передачі дітей на виховання і їхнє усиновлення на національному та міжнародному рівнях 1986 р., прийнята Резолюцією 41/85 Генеральної

- Асамблеї 3 грудня 1986. *Права людини і професійні стандарти в документах міжнародних організацій*. Амстердам–Київ : Українсько-американське бюро захисту прав людини. 1996. С. 8.
6. Григор'єва Т. Усиновлення іноземцями, або Як Україна захистить сиріт. URL: <https://for-ua.com/analytics/2013/04/19/081638.html> (дата звернення: 13.03.2020).
7. Погорецька Н.В. Міжнародне усиновлення: проблемні питання. *Форум права*. 2011. № 3. С. 612–615.
8. Дюжева О.А. Проблемы законодательства о международном усыновлении. *Государство и право*. 1995. № 6. С. 40–41.
9. Деркаченко Ю.В. Особливості застосування універсальних механізмів та процедур з міждержавного усиновлення дітей у законодавстві деяких європейських країн : *матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. студентів та аспірантів «Закарпатські наук. читання»* (28–30 квітня 2009 р.). Ужгород. 2009. С. 399–400.
10. Сімейне право України / за заг. ред. В.І. Борисової, І.В. Жилінкової. Київ : Юрінком Інтер. 2009. 221 с.
11. Гладківська О.В. Відображення ключових понять основоположних прав і свобод людини в законодавчих актах України в законодавчій сфері. *Правова інформатика*. 2013. № 1(37). С. 32–33.
12. Конституція України : Закон України від 28 червня 1996 р. № 254к/96-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.
13. Про доступ до публічної інформації : Закон України від 13 січня 2011 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2011. № 32. Ст. 314.
14. Про інформацію : Закон України від 2 жовтня 1992 р. № 2657-ХІІ. *Відомості Верховної Ради України*. 1992. № 48. Ст. 650.
15. URL: <https://www.google.com.ua/amp/s/www.rbc.ua/ukr/news/upolnomochennyu-prezidenta-ukrainy-po-pravam-rebenka-initsiiruet-14082012163800/amp> (дата звернення 13.03.2019).
16. Hillary Goodridge & others v. Department of Public Health & another. Supreme Judicial Court of Massachusetts, Suffolk. Decided: November 18, 2003. URL: <http://caselaw.findlaw.com/ma-supreme-judicialcourt/1447056.html> (дата звернення 13.03.2019).
17. URL: http://www.irbisnbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/Nchnpu_018_2009_7_22.pdf (дата звернення 13.03.2019).

